

Petak, 23 Prosinac 2022

UTJECAJ PROJEKTA GORNJI HORIZONTI NA PODRUČJE DUBROVAČKO – NERETVANSKE ŽUPANIJE (I)

Akademik Muriz Spahić: Hrvatska je prešutno odobrila projekt Gornji horizonti zbog kojeg dolina Neretve može postati slana pustinja

Dolina Neretve

Foto: Martin Burić

Piše: Nikolina Metković

Za vlasti entiteta Republike Srpske u Bosni i Hercegovini on je ostvarenje hidroenergetskog sna još od sredine '60-tih godina prošlog stoljeća, za veliki dio znanstvenika, ekoloških aktivista i poljoprivrednika iz Hrvatske i BiH to je štetan i nedovoljno istražen projekt koji će dolinu Neretve, njene pritoke Bunu, Bregavu i Bunicu te ušće Neretve pretvoriti u pustinju. Gornji horizonti su hidroenergetski megaprojekt čijom bi se konačnom realizacijom dvije milijarde kubika vode iz sliva Neretve prevelo u sliv Trebišnjice.

Da bi se to moglo učiniti potrebno je u BiH izgraditi tri velike hidroelektrane – Dabar, Nevesinje i Bileća. Dok znanstvenici i šira javnost upozoravaju na njegovu štetnost, vlasti Republike Srpske nastavljaju s realizacijom projekta.

30 POSTO SLIVA NERETVE PREVELO BI SE U SLIV TREBIŠNJICE

Tek što su sredinom 80-tih godina prošlog stoljeća okončali Donje horizonte, vlasti bivše države okrenule su se planovima za izgradnju Gornjih horizonata, a kako bi iskoristiti potencijal voda nevesinjskog, dabarskog, fatničkog i gatačkog polja.

No, Gornje horizonte vlasti bivše Jugoslavije nisu nikada započele jer nisu imali gotove studije za nastavak projekta. Ipak, sredinom '90-tih vlasti Republike Srpske počinju s izradom planova i studija kako bi iskoristili potencijal voda za proizvodnju električne energije koju bi potom prodavali susjednim zemljama.

Prema projektu potrebno je izgraditi tri nove hidroelektrane - Nevesinje, Dabar i Bileća i duž Nevesinjskog, Dabarskog, Gatačkog i Fatničkog polja branama i tunelima prevesti 30 posto voda iz sliva Neretve u sliv Trebišnjice.

Znanstvenici upozoravaju kako će tim činom od doline Neretve nastati pustinja, a vlasti Republike Srpske uvjerevaju u suprotno te 2016. počinju s izgradnjom dovodnog tunela za HE Dabar, najvažniju od triju hidroelektrana u sustavu Gornjih horizonata. Inženjeri se žale kako na dijelu tunela imaju problema s vodama koje se procjeđuju iz podzemlja, no radove ne zaustavljaju jer trebaju biti okončati do proljeća. U posao bi potom trebali biti uvedeni Kinezi, koji bi, kad počnu, u roku od četiri godine trebali izgraditi branu i HE Dabar.

AKADEMIK MURIZ SPAHIĆ: BOJAZAN OD ISUŠIVANJA DOLINE NERETVE JE OPRAVDANA

Akademik Muriz Spahić iz susjedne BiH, osnivač Udruženja geografa BiH i bivši dekan na Prirodno - matematičkom fakultetu u Sarajevu, koji se godinama bavio istraživanjem rijeke Neretve, već dugo vremena upozorava na štetnost Gornjih horizonata. Iz Republike Srpske, navodi, nikada nisu podastrili konkretne elaborate iz kojih je vidljivo da Buna i Bunica prevođenjem voda neće presušiti.

HE Dubrovnik. Foto: Davor Mladošić

- Neretva se svojom dužinom od 225 kilometara ubraja u najduže riječne tokove u BiH. Kroz projekt Donji horizontni na Trebišnjici su najprije izgrađene HE Grančarevo i HE Trebinje, a nakon toga se njene vode od oko 35 m³/s tunelom usmjeravaju prema HE Dubrovnik u Platu. Istovremeno s projektom Donji horizonti, rađeni su planovi za realizaciju Gornjih horizonata neretvanskog sliva kojim bi bile zahvaćene vode krških ponornica od Gatačkog, preko Nevesinjskog, Dabarskog i Fatničkog polja prema Trebišnjici, odnosno HE Dubrovnik. - kazao je akademik Spahić i dodao kako je bojazan od isušivanja opravdana.

- Projektom bi bile zahvaćene vode s lijeve slivne površine Neretve kojim bi se onemogućilo doticanje vode u postojeće hidrografske sustave Donje Neretve. S obzirom na veliku hidrološku i hidrogeološku složenost istočnog slivnog područja, bivša država je odustala od Gornjih horizonata zbog nedostatnih hidrogeoloških istraživanja. Bilo je naime puno nepoznanica o negativnim utjecajima Gornjih horizonata na hidrografski sustav u delti Neretve. - rekao je

akademik Spahić.

- Gornji horizonti su od entiteta RS proglašeni megaprojektom i potom je postupno započela realizacija izgradnje umjetnog sustava šest hidroakumulacija i sedam hidroelektrana međusobno povezanih kanalima i tunelima prema Trebišnjici radi daljeg korištenja voda u energetske svrhe. Na taj se način oko dvije milijarde kubika vode godišnje umanjuje u dotjecanju u Neretvi, dok se istovremeno za tu istu količinu vode obogaćuje hidrografski sustav Trebišnjice čije bi se vode preusmjerile prema hidroelektrani u Dubrovniku. Prirodni hidrografski sustavi u slivu Neretve, koji obuhvaćaju Gornje horizonte, uglavnom su orijentirani prema srednjoj i donjoj Neretvi. Tako najviše krško polje u tom dijelu sliva, Gatačko, površinske vode usmjerava kroz ponor Srđevići prema vrelima Trebišnjice u Bileći. Isto je s ponorima u manjem Cerničkom polju. Glavnina ponornih voda iz Fatničkog polja je usmjerena prema vrelu Trebišnjice, a jedan manji dio tih voda usmjeren je prema rijeci Bregavi. Zalomka, najveća ponornica u Nevesinjskom polju, usmjerena je prema vrelima Bune i Bunice. Svi ti hidrografski sustavi su prije hidromeliorativnih zahvata u Donjim horizontima bili uglavnom usmjereni prema Neretvi i manjim dijelom podzemno prema Jadranskom moru. - ispričao je akademik Spahić.

- Planirani hidrološki zahvati u Gornjim horizontima podrazumijevaju umjetno preusmjeravanje i povezivanje hidrografskih sustava ponornica od Nevesinjskog polja do Bilečkog jezera preko Dabarskog i Fatničkog polja, kaskadno prema postojećim nadmorskim visinama. Dakle, tako se podzemne vode koje su završavale u pritokama rijeke Neretve preusmjeravaju prema Trebišnjici i na taj način ostavljaju bez vode: Bunu, Bunicu, Bregavu, Gornje ili Deransko jezero u Hutovu blatu, ali i podzemne hidrografske sustave, pukotine, kanale i kaverne koji završavaju vruljama po dnu Jadranskog mora. - rekao je akademik.

POSljedICE SE VEĆ OSJEĆAJU, A U HRVATSKOJ JE PREVAGNUO POLITIČKI INTERES

Akademik Spahić upozorava kako se posljedice zbog izmjena vodnog režima već osjećaju.

- Posljedice umjetne promjene vodnog režima već se odražavaju na izvorima i vrelima donje Neretve i njene delte. Posebno su izražene ljeti zbog nedostatka padalina. Tada se podzemni krški recipijenti prazne, a popunjava slana morska voda i tako se šire areali podzemnog zaslanjivanja što se negativno održava na biodiverzitet priobalnog područja. Osim toga, smanjeni proticaj Neretve doveo je do umanjivanja transporta riječnih nanosa, preko kojih se Neretva na ušću razlijevala u veće i manje rukavce. Zaslanjivanje je već problem, a postat će ozbiljan kad završi planirani projekt Gornjih horizonata, kad se vode iz sliva Neretve umjetno prevedu u hidrografski sustav Trebišnjice. - kazao je akademik Spahić te naglasio kako su BiH i Hrvatska, budući da je neretva međunarodna rijeka, kroz prekograničnu suradnju zajedno trebale provesti određena istraživanja.

Neretva kod Mosta Rogotin. Foto: Martin Burić

- Istraživanja je trebalo raditi zajedno tim više što europska direktiva o vodama zabranjuje prevođenje voda iz jednog sliva u drugi. Treba istaknuti da su na srednjoj i donjoj Neretvi Počitelj, Blagaj, mostarski Most i Stari grad Mostar koji su upisani na listu svjetske baštine, koje BiH mora očuvati u prirodnom ambijentu. Gubljenjem bilo kojeg prirodnog elementa, u ovom slučaju dijela Neretve, BiH gubi kredibilitet kao potpisnica Konvencije o svjetskoj baštini. Isto važi i za Hrvatsku, kod koje je prevagnuo politički interes kad je svojevrsteno nakon potpisivanja memoranduma s predstavnicima entiteta RS-a o izgradnji HE Dubrovnik 2 na bazi preusmjerenih voda iz Gornjih horizonata. Hrvatska je prešutno odobrila nastavak projekta Gornjih horizonata dok taj dio sliva i doline Neretve namjerno ne spominje kao svjetsku baštinu. - kazao je akademik te podsjetio na ono na što su mnogi zaboravili.

- Pritoci Buni zajedno s vodama Bunice koji završavaju sedronosnim kaskadama uzduž lijeve kanalske obale Neretve u obliku vodene draperije jedinstveni su prirodni potamološki fenomen te su s izvorima Bune i Bunice još 1968. stavljeni na popis Zaštićene prirodne baštine nekadašnje Jugoslavije. Krško zaleđe ovih lokaliteta seže do Nevesinjskog polja, koje je, nažalost projektom Gornji horizonti uzelo u ozbiljno razmatranje mogućnosti prevođenja ponornice Zalomke u energetski sustav preko Dabarskog i Fatničkog polja do Trebišnjice. - govori Spahić.

- Opravdano se strahuje da će planirani zahvati na Gornjim horizontima vrlo negativno utjecati na održivost postojećih prirodnih pritoka u srednjem i donjem slivu Neretve. Kao posljedica dogodit će se zaslanjivanje krških recipijenata u donjoj Neretvi što će imati nesagledive posljedice. - kazao je akademik Muriz Saphić.

Dolina Neretve. Foto: Davor Mladošić

Izgradnjom sustava Gornjih horizonata, koja se isključivo zbog nedostatka sredstava jer riječ je o iznimno skupom projektu, odvija sporo, posljedice na cijelom području bosanskohercegovačkog i hrvatskog juga mogle bi biti katastrofalne jer prevođenje voda iz sliva Neretve u sliv Trebišnjice, strahuju znanstvenici poremetit će cijeli hidrosustav.

Posljedice po čovjeka i prirodu osjećaju se još od izgradnje Donjih horizonata. Trebišnjica već nema dovoljno hidropotencijala dok bi umjetnim prevođenjem dvije milijarde kubika vode godišnje iz sliva rijeke Nereve, plodna dolina Neretve mogla postati slana pustinja jer zaslanjenje poljoprivrednih površina već uzima maha.

U nastavku teme: Što o problematici projekta Gornji horizonti govori karstolog dr. sc. Ivo Lučić...

Sadržaj je objavljen u sklopu projekta poticanja novinarske izvrsnosti Agencije za elektroničke medije.

**Dozvoljeno prenošenje sadržaja uz objavu izvora i autorice*
